

Dalje je povédal gosp. tajnik, da je visoko učeni vratislavski profesor dr. T. Momsen, pisatelj poslavljene rimske zgodovine, tudi v Ljubljani se mudil in tû svojo nabéro naših rimskih kamnov, jih zlastnimi očmípregledavši, epopolnil. Imenovani profesor je prehodil skorej celo Evropo z namenom, bukve izdati z naslovom „Corpus iscriptionum.“ Dobro so mu znane vse dela našega zgodovinstva; dokazal je pa tudi tajniku, kako zanikerno so njegovi (Momsenovi) predniki bili v zadevi rimskih spomenikov. Gledé med gosp. Terstenjakom in gosp. Knabelnom nekđaj prepirnega napisa „Charito“ v Vidmu je potegnil Momsen s Knabelnom; z ozerom na Rožanski Mitrov kamen pa je enako za gotovo izrekel, da se perve čerke napisa D. I. M. nikdar ne morejo drugače brati, kakor „Deo invicto Mythrae“; „Deo Jovi Maximo“, ni ne latinsko ne napisoslovsko. Temu nasproti pa so vsi dosedanji razlagavci naslednje P. P. P. krivo razkladali: brati se morajo: „Tres Publii“ in pomenijo troje celó enakih imen: 1. Elia Nepota; 2. Prokula in 3. Firmina.

Gospod profesor Metelko je govoril o družbah za razširjevanje sv. pisma, posebno se opéraje na spis Kopitarjev v „kleinere Schriften“ (str. 373). Te družtva, najpervo v letu 1804 v Londonu ustanovljene, so doslej že 40 milijonov sv. pisem v vsih jezikih in med vse ljudstva razdelile; med témi tudi 50,000 tako imenovanih staroslovenskih. Pa vendar se ne skladajo te veličanske prizadevanja ne z djanskim ne z literarnim namenom téh družtev, ker kakor v začetku tako delajo tudi današnje dni te družtva bolj prenapetneži kakor v resnici jezikoslovno omikano človekoljubi in preiskovavci sv. pisma; zlasti veljá to od vodnikov teh družtev. Zavoljo tega tudi prestave sv. pisma niso brez pogrěškov. Gospod profesor Metelko, v slovanskih rečéh gotovo veljaven mož, od tistega iztisa staroslovenskega sv. pisma, ki ga on sam ima, pravi sledeče: Knjiga je na oči res kaj krasna, na lepem terdnem popirji prav čisto in razločno natisnjena, al prestava je slaba, ker je lepa staroslovensčina z debelimi rusizmi zmešana in je taka mešanca, ktere niso nikoli govorili in je tudi sedaj ne govoré. Enaka je s prestavami v druge jezike. — Nazadnje je gosp. profesor Metelko omenil potrebo občne abecede, po kateri bi se izhajalo s kakimi 60, k večjemu 70 čerkami namesti 10 do 12000 znamenj, ktere se sedaj v znanih abcedah rabijo. Kako velika bi bila hasen, če bi tako občno abcedo tudi le za 400—600 afrikanskih in ameriškanskih jezikov rabili, v evropskih pa doslej navadne ohranili!

Gospod prefekt Rebič je govoril v Indo-Scitih, prizadevaje se, dokazati, da so najpoglavni izrazi Indov v političnih, verozakonskih in slovstvenih zadévah slovanske korenine in slovanskega pomena. Tako so bili knezi in vojaki Indov Četri imenovani. Gospod Rebič izpeljuje to besedo iz slovanske „četeri“, „četri“ in priličuje to z nemško „Vierfürst.“ Besedi „Šater“, s ktero so umetalnike in rododelce zaznamjali, prilastuje pomen slovanske in horvaške „šator“ (šotor); beseda Vajše izvira po njegovem mnenji od slovanske „vas“. Bramini se imenujejo zadnjič po prvem bogu Indov „Brahma“ in gospod prefekt Rebič postavlja tega boga enakega severno-slovanskemu bogu Provu, operaje se na nemške pisatelje slovanske zgodovine Gebharda (Geschichte der alten wendisch-slavischen Staaten) in Helmolda (Chron. Slavorum). Čisto slovanske iméni indiškíh boginj Višnu (primeri: „višni (?) gospod Bog“) in Živa (boginja življenja), in skupno ime téh tréh bogov Trimurti (tri in murti, = moč) morem. Iz vsega tega — je sklenil gospod Rebič — je posnéti, da so samo ondi pristni Slovani živéli, kjer so bivali Sciti; tû izrečenega ne bodo temeljiti zgodovinarji ovréči hotli, ker dobro vejo, da so Slovani scito-sarmatskega rodú v 2. polovici 6-stoletja po Kristusu v Evropo se preselili.

Več pričujočih je pa zoper to vgovarjalo, zlasti je družtveni tajnik opomnil, da je sorodnost vseh ljudstev

arskega in indo-germanskega rodú, namreč Indov, Slovanov, Germanov, Grékov in Romanov gotova, da toraj vsi ti jeziki iz enega vira izvirajo, ki se dá bolj ali menj očitno dokazati; nasproti pa tudi ni pripustljivo, gori navedjene indiške besede zgolj iz slovanskih korenin izpeljevati, kar posamezno dokazati bi tudi ne stalo pretežko.

Nazadnje je govoril v kratkem gospod družtveni kustos Jelovšek o starem pismu od mesca februarja 1693, v katerem se nahajate imeni dvéh slavnih Krajncov. Med življenjem obéh dela mejo eno celo stolétje. Kupno pismo namreč je, s katerim je prodal Jakob Vodnik, prednjik našega slavnega pésnika in jezikoslovca (pa tudi zgodovinarja) Valentina Vodnika, prvemu krajnskemu zgodovinarju Janezu Vajkardu baronu Valvasorju hišo v Kerškem mestu (sedaj pod št. 85). To se je pa tako godilo: Ko je Valvasor zavoljo mnogih, zlasti literarnih započétij zlo ob svoje premoženje prišel in v letu 1690 svojo veliko biblioteko zagrebškim Jezuitom prodal, je sklenil, pridši tudi ob svoje ostale posestva, v Kerškem mestu se naseliti. Kupil je tedaj omenjeno hišo, kjer je mesca septembra 1603 precej ubóžen umrl. Jakob Vodnik je pa prišel v naše kraje, kjer je pesnikov ded Juri hišo v Šiški kupil, kjer še dandanašnji rod živí. Po domače se pravi hiši v Šiški „pri Žibertu.“ V tej hiši je bil rojen 3. februarja 1758 Valentin Vodnik.

Jezikoslovne in zgodovinske drobtinice.

Spisal P. Hicinger.

3. Ptujščine ne po sili razlagati za slovensčino.

Nima li vsaka reč svoje mere? ne li ravno tako tudi slovenska reč? Rajnki dr. Jakob Župan — kteremu s to opazko ne bodi nič žalega rečeno — je kaj rad slovenske imena iskal po italijanski in greški zemlji, celo po juternih deželah; in kadar se je ktera našla, je berž zodelol:

Vse imamo,
Pa ne znamo;
Le išimo,
De dobimo!

Ali je pa vsaktera taka najdba tudi kaj veljala, ne bo nihče lahko terdil; saj ime babilonskega kralja Nebukadnecarja je tudi imelo biti slovensko, namreč da je bil „nebu godni car.“ Po enakem načinu je rajnki dr. Jan Kolár v svojem delu, „Staroitalia“ imenovanem, skušal, po celi Italii sled staroslovensčine dokazati. Veliko truda je veljalo njegovo prizadevanje. Današnji čas pa je prišlo jezikoslovje na drugačno stopnjo, in Kolarjevo delo se poklada na stran; in pač se človek ne sme kmalo prederzovati, da bi ondi iskal starosloveščine, kjer drugi nahajajo le staroitaljansčino, starogreščino ali kako drugo starojeziščino.

Kar se je razodela bližnja sorodnost indoevropskih jezikov, je prišla etimologija ali preiskovanje besednih korenin na vse drugačne, pa tudi bolj določene in zanesljive pota. Stare Akvileje tedaj pač ni prenašlo siliti na pomen ogljá ali vogla, ko že menda Livi (lib. 39) piše, da je ime dobila po orlu, ki se po latinsko zove aquila; zakaj orli so se pokazali v dobro znamenje, ko se je mesto začelo zidati. Iz Akvileje je Nemec naredil Akelei, Slovenec pa Oglej. Če bo vsaka Celia enaka slovanskemu Celju, je tudi hrib Celius v Rimu slovanskega rodú; Savo v srednji Italii je morebiti prav za prav le Sara poleg Rima; ako je pa ondi slovenska Sava, bo pa tudi sardinska Savona kmalo slovenska. Ali pa bodo ptujci vse to sprejeli za resnico? ali če se nam morebiti ne bodo posmehovali, to je drugačno vprašanje. Bleze bo treba, tudi za naše domače imena, bodi si rek, hribov ali mest, še bolj tehtnih in zanesljivih dokazov iskazati, kakor pa so se do zdaj rabili. Če ima pa še klic marrha! biti slovenska merha, bode to našim starim očetom le slaba hvala in

čas, nič boljša, kakor sedanjim zarobljenim pastirjem, ki se prav radi s merhami pitajo. Kdo bi mislil, da se nekdanji Slovenci niso vedili z lepšim glasom vpričo cesarja vzdigniti razun z gerdo merho?

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Ljubljane. V nedeljo ob pol osmih zvečer je gorélo na kolodvoru železnice v Ljubljani; ogenj je bil strašen, tako da je proti železnici obrnjena stran ljubljanskega grada vsa razsvitljena bila. K sreči je tudi popoldanski veter na večer popolnoma potihnil in pomoč je krepka bila in hitra; še preden je na gradu pervikrat vstrelil, ste bile tudi že dve mestni gasivnici gori. Če že ne vémo, zakaj se je tako pozno pervikrat vstrelilo, drugikrat pa še le čez 10 minut, pa še manj to zapopademo, zakaj se ni po stari navadi 4 krat vstrelilo, ker je gorelo cesarsko poslopje. — V poslednjem zboru mestnega odbora je bilo sklenjeno, naj se g. Fr. Petercu mestna svečava skozi 3 leta izroči in mu na leto 4850 fl. plačuje, — potem takem je gazno razsvitljenje mesta sopet — odloženo! Tudi pometanje mesta je Petercu izročeno; mesto mu bo skozi 3 leta vsako leto 808 fl. plačevalo. Nadjamo se, da bo g. Peterca naše ulice lepo razsvitloval in pridno čedil. Za pometanje bi se mu manj plačevalo, ako bi mestne smeti takraj Ljublanice se vozile na magistratno gnojnišče za gnojenje mestnih zemljiš. V Belgii in v Parizu plačujejo tisti, katerim se izročuje mestno pometanje, še za to, da smejo mestni gnoj si nabirati, — Ljubljančani pa nismo Belgijani; saj se naš najboljši gnoj izceja po kanalih v Ljubljanico, s katero kuhamo sočivje in peremo perilo!

Novičar iz raznih krajev.

Nj. c. k. veličanstvo, Cesar, so z Najvišjim patentom od 19. septembra z namenom, dnarstvo po dnarstveni pogodbi od 24. januarja 1857 uravnati, več odločb ustanovili, katerih poglobitveje tu razglasimo: „Nemško-zvezni dnarji se bodo v srebru, drobiž pa v sebru in kupru kováli, in sicer po funtu, ki je enak 500 gramom. Iz enega funta čistega srebra se bo kovalo 45 fl., in to bo prihodnje dnarno merilo. Goldinar bo razdeljen v stó, vsak stoterni dél pa sopet v deset délov. Tako kovani dnár se bo imenoval „avstrijska veljava“. V tej se bodo kovali: tolarji po 2, po 1 fl.; četertnjaki ali četerti del tolarja; dvojni zvezni tolarji (3 fl.); enojni tolarji (1½ fl.) Zlati dnar bo veljal kot kupčijsk dnar, in bo imel imé krona in pol krone. Sreberni drobiž se bo koval po 10 in 5 stotink, in bodo une veljale po 2, té pa po 1 groš, ali po novem merilu 7 in 3½ kr. V enaki razmeri se bo bakreni drobiž koval. Od 1. novembra naprej se ne bodo dosedanji dnarji več kovali, in s 1. januarjem 1859 pridejo novi dnarji sploh v obtek. Zastran vpeljanja nove veljave je še posebnih postav pričakovati, dosedanji dnarji pa ostanejo, dokler se kaj družega ne bo ukazalo. — Po ukazu visocega pravosodnega ministerstva gré jetnikom pri sodnijah perve stopnje, pri mestno-okrajnih in pri samostojnih okrajnih sodnijah vsaki dan juha in kaka druga gorka jed, ob praznikih in nedeljah verh téh dvéh jedilše 8 lotov kuhanega mesa brez kostí. — C. k. ministerstvo za uk je, ker je zvedlo, da nekteri učniki ljudskih šol brez vednosti in dovoljenja pristojnih šolskih predstojnikov šole zanemarjajo, na terge, somuje in cerkvene žegnanja tudi v bolj oddaljene kraje hodijo, in da drugim šole prepušajo, kateri ob enem mežnarsko in še kako drugo službo opravljajo in tako

učenje njim izročene mladosti iz nemar pušajo ali pa celó za to pripravni niso, zoper to zanemarjevanje oster ukaz razpisalo. — Iz Pariza kakor tudi iz Berlina slišimo za gotovo, da bota naš in rusovski cesar skup prišla; nekteri časniki pa pišejo, da se bo to v Vajmarskem mestu med 30. t. m. in 2. oktobra zgodilo. — Cesar Napoleon je prišel 25. popoldan v Štuttgart, kjer ga je kralj na kolodvoru sprejél. Tedej se je zgodilo, kar so tu in tam s težkim sercom pričakovali. Zastran tega shoda se tudi francozki in rusovski diplomatični namestovavci po zaukazu svojih vlád večjim evropejskim državam pismeno zagotovili, da bo ta shod cesarjev veliko prizadevanje za sklenjenje mirú zapečatil. Bodi si kakor hoče, vse kar se v tem govori, je le dozdevanje; prihodnost še le bo vse razodéla. — Pravda Luka Radoniča, kateri je bil več časa v Cetinji zapert, še ni končana. Knez in njegova žlahta se dobro imata. Sicer pa v Černi gori sopet nekaj vre. Žlahta v Carigradu umorjenega Cuca naklepa po mogočnosti, se za-nj maševati. Kdor vé, kako znajo Černogorci kaj tacega storiti, si lohko misli, kaj hoče to reči. — Na francozki izhodni železnici poskušajo nov hlaçon, kateri ima to dobrega, da oglje brez dima gorí. Razun tega dobrega pa se tudi toliko kurjave ne potrebuje. — V Carigradu se je 17. t. m. zvečer ob 10. uri jasno nebo nanagloma potamnilo, morje, malo pred še vse pokojno, je začélo o čisto tihem vremenu kupéti in vihrati in ob enem se je zemlja potresla, tako hudo, da so ljudje iz postelj padali. Terpelo je tresenje zemlje 38 sekund. 10 stolpov pri mošejah je razpadlo; druge škode ni znane. — Škof diakovarski, čast. g. Juri žl. Strosmaier je šel v Serbio v višjih duhovnih zadevah. — Iz Moldave in Valahie nič posebnega novega; to se bere, da je Angležka vlada se zastran teh dežel drugim mislim vdala. — Tud v Indii je doslej še vse pri starem. Na novo pa je vendar brati, da so prišli zaroti na sléd, ktere namén je bil, v Singapuru vse ondi živéče evropejske kupčevavce umoriti. Če bi bilo to zarotnikom po sreči šlo, bi se bili Kitajci z Mahomedanci zedinili in po Evropejcih planili. Sicer se berejo dopisi v raznih časnikih raznih deželá, kateri dokazujejo, da se ljutost in kervoločnost indijskih vstajnikov po vsi mogočnosti skuša s junaško serčnostjo Angležev. Pešica teh junakov v priméri s skoraj neskončnim številom vstajnikov obuduje res občudovanje vsacega, ki bere, kako kervoločno ravnajo odpadniki zlasti z ženami, otroci in starčki. Ni tedaj prazna beseda nekega vojaka, ki piše, da se zagrižejo Angleži v svoje sovražnike, kakor „buldoki“ in ne bodo pred odpustili, da se znesejo nad sovražniki, kakor jim gré. To junaško obnašanje pa tudi angležka vlada spoznava in si pri tem tudi prizadeva z vso močjo, nesrečnem komatijam konec narediti. Tako napravlja flotilo (barke), ktera bode po reki Ganges vstajnike kozje molitvice učila. Ob tej reki leží namreč mnogo imenitnih mést. Majnsi parobrodi bodo lahko dalječ po réki pomoč donášali. Angleži so sploh premedene glave; kakor povsod si vejo tudi tu z majhnimi rečmi pomagati. — Omenili smo, da je Omer paša izvoljen za poglavarja v Bagdad. Pripravlja se tudi že za odhod na svoje mesto. Tudi to volitev podreti, si je francozki poslanec v Carigradu z vso močjo prizadeval, in človeka po svojem kopitu tje poslati. Pa to pot mu je spodletelo. — Sliši se, da bo prišel čast. g. Silvestri za višjega škofa in patriarha v Benedke. — Nekdo, ki je pred kratkim po Valahii popotoval, pripoveduje: Poleg sela Čelatje je oral mlad Valah. Ko pride do sréde njive, ostermi, se vstavi, se pripogne in začne glasno jokati; našel je namreč čepine svojih staršev, ki so bili o vojski leta 1853 ubiti. Spoznal jih je na križih, ktere so nosili okolj vratú. — V več mestih južnih krajev Evrope je začela sopet kolera po malem na vrata terkati. Upati je, da se nas bo ognila.